

Sagn, tro og overtro

”Vi mødes ved det smukke, gamle Nørlund Slot, der rummer så megen sagnhistorie, og hvor dronning Margrethe, Christian IV, Ellen Marsvin og Kirsten Munk er en del af historien. Turen går til dalen kaldet ”Vintønden”, hvor sagnene fortæller om drabelige stridigheder mellem godserne Nørlund og Thorstedlund. Herfra går vi gennem den herlige Thorstedlund Skov til ”Flyverstenen”, der også har en drabelig historie at fortælle. På vejen tilbage skal vi høre om grantræets sagnhistorie, og snart efter passerer vi Nørlund Savværk. Her lå tidligere glasværket Conradsminde, og så går turen tilbage til parkeringspladsen ved Nørlund Slot”.

Det var da en sæsonstart, der ville noget. Ikke mindre end 115 personer mødte der op på parkeringspladsen ved Nørlund Slot den 13. marts. Og tænk, både ruten og programmet kom nogenlunde til at forløbe som beskrevet i indbydelsen, dog med en *vist nok* utilsigtet omvej op til Flyverstenen. På vanlig vis byder Marthin velkommen og siger. Årets tema er sagn, tro og overtro. Turene vil være på den sædvanlige længde på cirka 10.000 skridt, hvilke vi i dag skal afslutte ovre i haven her ved Nørlund.

Marthin overlader herefter turen til Helge, som straks fører holdet hen til den lille plads hvor Kildehuset lå frem til 1977. Herfra går turen op mod Vintønden, men snart efter gør Marthin opmærksom på nogle særdeles flotte, knaldrøde svampe, kaldet Judasøre. Lidt længere fremme stopper Helge ud for et af skovens mange diger. Disse blev anlagt for at holde svin og kreaturer ude af skovene. Det er sådan, at Fredskovsforordningen af 1805 bestemte, at alle skove i Danmark skulle inddiges. Dette lykkedes ikke alle steder, men på Nørlund var man startet allerede i 1700-tallet. Her i skoven er der ikke mindre end 25 km diger. I 1805 havde Danmark kun 3 % af sit areal dækket af skov. I dag er vi oppe på 12-13 %. Målet er at komme op på 25 % inden for de næste 50 år, slutter Helge.

Lidt længere fremme går vi ind til venstre til godsejer Hornemans grav. Der har egentlig ikke været skrevet så meget om Nørlund, men nu har forfatteren Hans Bjørn fra Terndrup skrevet en bog om Nørlund, så nu ved vi meget mere end hidtil, indleder Helge. Horneman er kendt som ham, der omdannede Nørlund til en fond, men hans forgænger Hans Bluhme var langt mere farverig. Han havde som søfficer deltaget i nogle slag. Han var meget berejst til både Sydamerika og Dansk Vestindien. Han blev optaget i den franske hær og fik æreslegionens ridderkors. Bluhme blev ældgammel efter datidens forhold – 93 år. Helge vender nu tilbage til Horneman og spørger en af eksformændene. Var det hans hund eller hans hest, han blev begravet med? Begge dele, svarer den adspurgte, to hunde og én hest.

Selvom Vintønden måske ikke syner af så meget, er den et markant skel her i skoven, idet dette vandløb danner skel mellem Ravnkilde og Aarestrup sogne, og i gamle dage mellem godserne Nørlund og Thorstedlund. Det har givet anledning til utallige skelfejder op gennem tiderne, fortæller Helge. Man kunne da høre de pågældende ejere gå på hver sin side og råbe om reb og ret skel, idet man i datiden brugte lange reb til at måle terrænet op. 11. november

1628, slynger Helge pludseligt ud. Og hvorfor så det? Jo, det er den dato, der står på en sten, som Chr. IV har sat op. Vi skal tilbage til Ludvig Munks og Ellen Marsvins datter, Kirsten Munk, der blev gift med Chr. IV til venstre hånd. De havde et fantastisk liv sammen. Hun var gravid altid, idet Chr. IV var meget elskovslysten. De var gift i 16 år, men hun blev åbenbart træt af ham, idet hun inviterede en tysk Rhingreve ind i sovekammeret i stedet for. Derfor satte Chr. IV denne sten med datoen for den dag, hun lukkede døren for ham. Alligevel sendte han bud til hende da han lå på sit dødsleje, så hun kunne komme og sige farvel til ham, men hun nåede det ikke. Før vi fortsætter vores tur slutter Helge med at læse op fra hvad folkemindedsamleren Evald Tang Kristensen har skrevet om de gamle skelfejder.

Efter en tids vandring er det Marthins tur til at fortælle nogle sagn om grantræer. Disse blev indført i tiden omkring skovforordningen, siger han. De vokser godt i Danmark, men priserne er i bund, så der er ikke så stor interesse for dem, som der har været. Blandt flere anekdoter om graner nævner Marthin, at duften af dem kan være et varsel om både død og graviditet. Et andet sagn siger, at den harpiks, der flyder fra træet om sommeren ikke må berøres, da det kan være materie fra bylder eller andre sygdomme.

Turen fortsætter til vi kommer frem til den nordlige ende af Charlottenlundvej. Her svinger vi til højre ad asfaltvejen, Torstedlundvej, men drejer så atter ind i skoven i nordlig retning. Her fortæller Helge om sine tidligere oplevelser her i Nørlund Skov. Alt dette vil en af turens deltagere, Jørn Qvist, gerne supplere op. Min far arbejdede herinde i 37 år. Som dreng har jeg også selv været med på klapjagter. Skovrideren var en bøs herre. Man havde i mange år klippet julegrønt inde på Charlottenlundmarken. Min mors og fars nabo havde så en søndag eftermiddag gået herind sammen

med sin kone og samlet nogle af de grene, der lå tilbage. Men så kom skovrideren og truede ham med alverdens ulykker. Der gik så nogle dage indtil skovrideren mødte min far. Han ville høre hvad naboen var for en karl. Min far sagde, at han var en flink mand. Jamen, så kan du sige til ham, at hvis han aldrig gør det mere, så slipper han for videre tiltale.

Jeg kan også fortælle en anden historie. Min far havde en bror, der havde en hest. Der lå nogle store granrødder som de kunne bruge til dekorationer. Vi kørte så selv herind i biler, det gik jo nok. Vi havde en spade og en sav med og jeg var den første, der gik tilbage med en spade i hånden. Så kom skovrideren op ad vejen. Han så bøs ud og han havde allerede hånden nede i lommen efter blokken. Men lige da han skulle til at blæse sig op, dukkede min far så også op. Nåh, er det bare jer, sagde han. Der var ellers ikke nogen, der skulle komme ind i *hans* skov, uden de fik besked om at holde sig væk.

Helge fortæller om hvor svært det var, at få lov til at tage folk med her ind i skoven. Skovrideren hadede folk i skoven. Samme skovrider var engang med på jagt i Statsskoven. Pludselig kom sekretæren fra skovridergården farende og meddelte at Nørlund brændte, hvorefter Nørlunds skovrider *for* af sted i sin Saab. Da jagten blev genoptaget efter frokost kom Saab'en tilbage, ud stod skovrideren og alle spurgte: Hvad er der sket? Hvor meget er der brændt? Åh, det var bare ladebygningen, svarede han og fortsatte sin jagt.

Dette får Jørn Qvist til at erindre om, at den pågældende skovrider trods alt blev mildere på sine gamle dage. Min far og hans makker var et år med til at læsse juletræer på en tysk lastbil, fortsætter han. Den ene var oppe i læsset og min far stod og smed juletræer op. Det var sådan, at når de tyske chauffører kom op for at hente juletræer, så havde de altid en flaske snaps eller to med. De havde så holdt en pause og fået en enkelt snaps. Så siger ham oppe i læsset. "Gu' ved hvad skovrideren ville have sagt, hvis han vidste, at vi stod og drak brændevin her?". Ovre bag ved lastbilen var der pludselig en stemme, der sagde. "Giv mig en med". Han var

kommet listende uden at de havde opdaget det. Så han var da flink ind imellem, slutter Jørn Qvist.

Vi har nu rundet det nordligste punkt på dagens tur og er på vej hen til Flyverstenen. Her omtaler Marthin de tre slags hjorte, vi har i Rold Skov. Vi har en lille bestand af dåhjorte. Så har vi kron dyr. En meget stor, livskraftig bestand, især her i Nørlund og i Rold Vesterskov. Der er i alt mellem 6 og 800 kron dyr i området. Så er der rådyr og dem er der rigtig mange af. Man kender ikke det nøjagtige antal, men jeg vil gætte på et par tusinde. Totalt i Danmark ligger vi på 7 – 8000 rådyr. Marthin slutter med at nævne de fem elgkalve, vi har fået ude i Lille Vildmose.

Oppe ved Flyverstenen fortæller Helge om den tragiske begivenhed, der fandt sted den 20. april 1945. Den propel, vi ser her, er resterne af et stort fly, der blev skudt ned her på stedet. Tyskerne spærrede hurtigt stedet af og ville ikke frigive ligene af de 11 dræbte flyvere, men gravede dem blot selv ned i skovbunden. Først efter nogen tid fandt man stedet, da en af skovens folk kom gående og hans stok pludselig forsvandt ned i jorden. Ligene blev så gravet op og lagt i kiste og efterfølgende begravet på Aarestrup kirkegård. Dette var dog ikke tilfredsstillende for de engelske myndigheder. Soldaterne lå ikke i rangorden, hvorfor de atter engang måtte graves op for at få den rigtige placering. Mon der var nogen der kunne se, hvem der var hvem, men gravstedet står stadig som et smukt minde inde på kirkegården.

Det var nu tiden til at holde en velfortjent frokost, hvorpå turen fortsætter ned ad Mastemosevej med stop ud for Nørlund Savværk. Savværket er det mest moderne i Danmark, fortæller Marthin, selv høvlspåner og savsmuld bliver sorteret i fire sorteringer.

Atter tilbage ved Nørlund Slot skal vores tur afsluttes i slotshaven inde bag ved slottet. Her fortæller Marthin om hasselbuskens utallige anvendelsesmuligheder. Det være sig lige fra tøndebånd over flitsbuer til afstraffelsesmiddel i form af ris til piskning. Den såkaldte kagstrygning. Som det allersidste nævner han noget om tro og overtro i forbindelse med at spise hasselnødder. Nødderne er også særdeles gode til bare at knække halvt for så at trække vinteren over i brændevin, slutter Marthin sine historier for denne gang.

Hermed var sæsonstarten 2016 bragt til ende. En formidabel start, der vil blive husket længe. Der er stadig liv og grøde i gamle Rold Skovs Venner trods sine snart 30 år på bagen.

Tur 2.

I dag går turen til en spændende del af Rold Skov til Rold Vesterskov, der ejes af Lindenberg Gods A/S. Skoven er meget kuperet, og snart kommer vi til de smukke Brokbjerger, inden vi går videre til det fredede ”Enebærstykket”. Her skal vi høre sagnhistorier om enebærtræet, for overskriften for årets ture er ”sagn, tro og overtro”. Så går vi langs Teglsø, og vi kommer forbi stedet, hvor greven havde sit jagtslot. Nu går det nedad til Lindenberg Å og Grødebæk, inden vi går tilbage til bilerne. Der er store chancer for at se kronvildt på denne tur.

Disse var ordene, men sådan kom det bare ikke til at foregå på turen den 10. april, idet Rold Skovs Venner ikke havde opnået den fornødne tilladelse til at færdes i Rold Vesterskov. Vi måtte således bede vore medlemmer om at flytte sig, eller møde direkte op på p-pladsen for enden af Skovvej i Arden. Det var der så hele 81 personer, der gjorde.

Da alle var samlet bød Marthin velkommen og forklarede årsagen til at vi havde måttet flytte vores tur her til Hesselholt Skov. En tur, som i øvrigt blev en ganske dejlig tur med gode historier og munter stemning. Helge indleder så turen ved at fortælle om de store bøge, der engang var så markante her på pladsen. Det er de desværre ikke mere. Især er den fordums så

flotte bøg, kaldet 'Kærlighedsbøgen' et sørgeligt syn. Ja, faktisk er den nu ikke andet end en ruin. Helge forklarer ligeledes, at fordybningerne i skovbunden er gravede af tyskerne som et effektivt flyverskjul under de store træer.

Vi passerer et tilløb til Hummelbækken og dermed også til den opdæmmede Hvass Sø. Helge omtaler Hummelbæk som et af de få vandløb i Rold Skov, men nævner også Lindenberg Å, der har sit udspring syd for Ravnkilde og som fødes af skovens mange kilder. Det får Marthin til at fortælle, at hele området oppe ved Lille Blåkilde er ved at blive renoveret, således at det på alle måder bliver meget publikumsvenligt.

Vi går herefter ind til Hvass Sø fra østsiden og standser ved den førnævnte dæmning. Her fortæller Helge hvordan den navnkundige skovrider, Jens Hvass fik anlagt denne perle ved at overtale civilforsvaret til at lave en øvelse i form af at grave ud og bygge en dæmning. Der er senere plantet fine eksotiske træer rundt om søen, som medvirker til at gøre området utroligt smukt. Der er tillige lavet en hytte, eller økobase som Marthin kalder den, her ved søen. Dem er der 5 af i Rold Skov, og de er beregnet til at man kan undervise

skoler og unge mennesker, ligesom de unge mennesker også kan få lov til at være sig selv her. Endelig nævner Marthin, at der findes fiskearten Suder her i søen, men at de kun smager godt, hvis de bliver tilberedt på den rigtige måde.

Turen fortsætter nu ad Holtevej og Roldvej mod nord. Undervejs stopper Helge atter op for at fortælle lidt om Jens Hvass, især om hans drengetid i København. Han og en kammerat ville engang lege, at de var fattige og var nødt til at tigge. Det var først kammeratens tur, men det gav kun en femøre. Det mente Jens Hvass at kunne gøre bedre, hvorfor han kom vand i øjenkrogene som gråd samt foregav at han stammede. En pæn ældre herre var flink og gav ham en femogtyveøre, og det skulle kammeraten også have. Straks efter kom der en mand med løftet pegefinger: "Det gør du aldrig mere. Det var kongen". Derved fortæller jeg dig, sagde Jens Hvass mange år efter til Helge, jeg har kendt fire konger og én dronning, og alle sammen personligt. Den første, der gav os de to femogtyveører var Europas Svigerfar, kong Christian den 9.

Næste stop sker oppe ved et af skovens markante træer, kaldet Kremsets Bøg. Træet er navngivet efter en tidligere skovfoged, Thorvald Nielsen Krems, der boede i skovfogedstedet Skelhus nede i den sydlige ende af Rold Skov. Skovrideren, Jens Hvass, ville have, at Krems skulle fælde træet, hvilket denne dog undlod at gøre. Det går over min forstlige ære, sagde han. Dette førte til en lidt ophedet diskussion, Krems og Hvass var nemlig nogenlunde lige stejle. Tilslut gav skovrideren sig men bestemte så samtidig, at skulle træet blive stående, så skulle det også bære Kremsets navn for eftertiden. For nogle år siden havde træet det ikke så godt, hvorfor man gav det en kraftig beskæring. Det ser heldigvis ud til, at det var den rette medicin, for nu skyder det med friske skud overalt.

Det var herefter Marthins tur til at fortælle noget spændende, idet han har været på kursus på det tyske ulvecenter ved Bremen. Ifølge de danske medier har vi ulve overalt. Beviset for at den var i Danmark fik man først for tre år siden da man fandt et ulvekadaver. Vi har måske to eller tre ulve, som er indvandret fra Polen via Tyskland. Der er 16 kobler etableret i Tyskland. Et kobbel består af en han og en hun samt to årgange af unger. Som oftest får de fire unger, men der dør altid én. De strejfer meget. Et par skal bruge mellem 200 og 300 km² areal. Der er rygter om, at der er etableret ét kobbel i Jylland, men det er tvivlsomt, siger Marthin. Ulven er sky og undgår helst at møde mennesker. Det er faktisk lettere, at komme til at se en isfugl, selv i Tyskland, slutter Marthin.

Længere fremme stopper Marthin op ved en udgået gran. Man lader gamle træer, der har fået en skade stå. De er nemlig gode for insekter og fugle, siger han. Han peger på en tøndersvamp

og fortsætter. Folk tror, at dette er svampen, men det er frugten. Svampemyceliet findes inde i træet og bevirker, at dette bliver mørt. I 1400-tallet og frem brugte man tøndersvampen til at holde sin ild ved lige natten over, så man ikke var nødt til at holde sig vågen, idet den faktisk kun gløder og dermed forbrænder meget langsomt.

Turen nærmer sig nu Store Økssø, hvorved der skal passeres et område, der er udset til atter at skulle genopstå som mose. Marthin vender tilbage til at fortælle noget mere om ulven. Over tid skal vi nok få 2-3 kobler i Jylland, siger han. Vi har så meget kronvildt, råvildt og dåvildt, at der er føde nok. For at modvirke konflikter med andre interesseområder, ydes der tilskud til fårehegn og erstatning for eventuelle skader. 95 % af dræbte får og vildtet skyldes dog hunde. Det ved man med sikkerhed fordi ulve kun går efter struben. Alle hunde stammer fra ulven, selv en lille bitte hund, man kan have i lommen er 99,8 % ulv.

Der findes en mængde overtro og fabler om ulven. Tænk bare på Romulus i Rom, der diede ved en hunulv. Også Odin havde en ulv ved sin side, men ifølge mytologien blev han alligevel spist af en ulv på dagen, Ragnarok. Sådan er det fortsat med historier om ulven lige siden. I gamle dage indprentede man børnene, at hvis de gik udenfor gårdspladsen, så kom ulven. Det var en del af måden, at holde sine børn inden for hegnet, slutter Marthin.

Vi fortsætter sønden om søen hen til banetunnellen, der fører over til p-pladsen ved Mosskovpavillonen. Og hvorfor skulle holdet mon så føres over på denne side af banen? Fordi et par bedagede medlemmer ventede med en overraskelse i form af diverse forfriskninger med liflig vin eller andre drikke efter eget valg. Alt sammen som compensation fordi vi havde bedt vore deltagere om at flytte mødested. Der var så samtidigt lejlighed til at holde frokostpause her på stedet. Vejret var dejligt og alle hyggede sig, hvilket mange også selv gav udtryk for.

Turen tilbage til Arden går atter over omkring søen med første stop ved Mosskovegen. Et af de navnkundige træer, som Helge både har skrevet om og ofte fortalt om. Herfra fortsætter vi stort set langs med jernbanen ad Ardenvej. Dog med stop ved udsigtstårnet ved Lille Økssø Mose. Her var der tid til at bestige tårnet for de, som ønskede det. Lille Økssø er den sidste rest af en langt større sø, hvoraf en stor del nu er tilgroet som mose. Området har tillige været omkranset af store træer, hvilke statsskoven dog har ryddet bort, således at man nu kan nyde den smukke udsigt fra alle sider.

Nu var der blot tilbage at tage det korte stykke vej tilbage til Arden. Det blev en tur, der ikke fulgte det planlagte program, men som altid får Rold Skovs Venner jo noget godt ud af enhver situation. Det kunne simpelthen ikke gøres bedre.

Tur 3.

Dette er en rigtig forårstur – bøgen er sprunget ud! Først går vi hen til ”Bjergtårnet” med storslået udsigt over Lindenberg Ådal, og derefter fortsætter turen gennem Bjergskov til Teglgårds Mølle, der gemmer på muntre historier og med lidt held også synet af en isflugl. Skadsholmen, som vi nu skal besøge, er et spændende sted. Der er kæmpestore bøgetræer og også Rold Skovs største eg. Vi skal høre sagnhistorier om bøgetræet og om fru Gjern, der boede her mutters alene i en slags vikingehus. Forude venter Nordeuropas mest vandrige kilde ”Lille Blåkilde”, Othilielund og et stort øjetræ, inden vi går gennem Bjergskov tilbage til bilerne.

I modsætning til sidste måneds tur, kom turen den 8. maj faktisk til at forløbe som ovenfor beskrevet. Vejret var strålende og da vi ud over de sædvanlige kanaler også havde fået en fin foromtale i Nordjyske, havde alt dette til følge, at der mødte 89 personer op på Frueskoens

parkeringsplads denne søndag morgen. Efter Marthins velkomst indleder Helge turen med at provokere den ældste formand til at fortælle lidt om Ottilielund, altså hvis du kan fatte dig i korthed, føjer han til. Jamen, jeg kan da sige, at Ottilielund er det yderste punkt på turen i dag, hvilket vil sige det nordvestligste hjørne af Nørreskov. Navnet var stort set gået i glemmebogen, men findes dog på gamle kort, ligesom tidligere skovrider Jens Hvass har anvendt det i sine turbeskrivelser. Det er jo sådan, at Rold Skov udelukkende har været ejet af de private godser, hvilket bl.a. vil sige Lundbæk. Det er sandsynligvis baron C. F. Juel-Rysensteen der har navngivet denne skovpart som en hyldest til sin hustru. Der er sikkert nogle mænd, der i anledning af Mors Dag har givet sin kone blomster. Baronen gjorde sådan set det samme, bare endnu flottere ved at navngive en skov efter *sin* kone. Var det kort nok?

Vi går herefter det korte stykke vej hen til 'Bjergtårnet' hvor alle så får lejlighed til at nyde udsigten ud over det smukke landskab inden vi fortsætter ned til Ålykkevej. Her går vi forbi Teglgaards Mølle før Helge igen stopper op for at fortælle om Bette Fandens Eg. Selvom der gennem årene er flere, der har skrevet om Røverne fra Rold, var der dog ikke nogen, der vidste noget konkret om dem. Dette ville Helge gerne bore noget mere i og kontaktede derfor skovrider Stougaard på Lindeneborg, idet denne havde navngivet nogle veje i Rold Østerskov efter dem. Stougaard var dog meget uvillig til at fortælle, lige indtil Helge fik ham blødgjort ved at rose et maleri, der betød meget for Stougaard.

Stougaard fortalte bl.a. at der på Landsarkivet i Viborg findes et værk, som Jeppe Aakjær har skrevet om Steen Steensen Blicher, hvilket en vrangvillig arkivar modstræbende fandt frem til Helge. Værket er i tre bind og hedder 'Steen Steensen Blichers Livstragedie'. Her er der bl.a. en novelle om Røverne fra Rold, hvor Bette Fanden beskrives i detaljer. I dag er røverne jo blevet en slags folkehelte, men i virkeligheden var de en forbandet forbryderbande, siger Helge og fortæller så om de tre piger, hvis eksamensprojekt som bibliotekarer resulterede i bogen, 'Syn for Sagn om Røverne fra Rold', hvilken var illustreret med Helges tegninger. De fik g-, ren og skær misundelse, slutter Helge.

Da Helge også har omtalt Teglgaards Mølle og nogle af dens tidligere beboere, vil vi spørge om lov til at gå ind til kilden og mølledammen, men da husets nuværende beboer, fotografen Kjeld Thomsen ikke var hjemme, tillod vi os dog at gøre det alligevel.

Man kan tydeligt fornemme, at der her er tale om en holm, siger Helge da vi er nået ud på Skadsholm. Så sent som i 1500-tallet kunne man sejle på den fjordarm, der gik fra Limfjorden og her ned midt i Rold Skov. Skadsholm var tidligere ejet af Buderupholm, som måtte afstå deres jorder i 1826 pga. manglende skatteindtægter, hvorefter Staten overtog området med undtagelse af stedet her, som fortsat blev i Familiens eje. Datteren fra Buderupholm, Agnete Gjærn, og hendes mand byggede et hus her næsten i vikingestil. Han døde i 1950'erne, mens hun levede som enke til 1983 i et hus, der var fyldt med antikviteter fra Siam. Hvis man besøgte hende talte man ikke sammen, man konverserede. Efter Fru Gjærns død forfaldt huset mere og mere, indtil man ved en civilforsvarsøvelse brændte det af, slutter Helge.

Marthin vender nu tilbage til at omtale Teglgaards Mølle. Dette sted har ikke altid ligget på tør jord, siger han. Omkring 800-1400-tallet var der vand helt her ind. For et par år siden var der et par amatørarkæologer, der på gamle kort havde set, at området blev kaldt 'Snekkens Dal'. En snekke er et klinkbygget skib, som er bygget på samme måde, som man gjorde i vikingetiden. Dog langt mindre end vikingernes langskibe. Vi ved jo, at vikingerne har været her i området, ligesom det har været befolket siden stenalderen. Man gravede derfor ned og fandt ganske rigtigt nogle efterladenskaber fra disse skibe, men pga. pengemangel blev disse undersøgelser dog stoppet for en tid. Skadsholm har altså også været befolket af vikinger og ikke kun af Fru Gjærn, slutter Marthin.

I forbindelse med at Marthin omtaler egetræets fortræffeligheder går vi lige over og beundrer Rold Skovs største eg, der netop står her på Skadsholm. Herfra går turen atter ud på Ålykkevej, hvor vi stopper næste gang neden for frueskoindhegningen. Man anede ikke, at frueskoen fandtes i Danmark, indtil en ung botaniker fandt den her i 1884, siger Helge. Frueskoen er Danmarks ubetinget største orkide. For 30-35 år siden fandt man ud af, at den også vokser et andet sted her på egnen. Det er også ved Lindenberg Å, men stedet holdes meget hemmeligt for at beskytte den. Der er mange flere planter end her. Jeg har fotograferet én plante med 28 blomster, slutter Helge.

Det var egentlig meningen, at den fortsatte tur nu skulle gå langs Ålykke ud til Slettingens nordvestlige skovbryn for at følge dette hen til Lille Blåkilde. Men som Marthin tidligere har omtalt, er man ved at gøre hele området mere publikumsvenligt, hvorfor man midlertidigt har spærret denne sti af. Vi må derfor følge stien på Slettingens modsatte side og derfra gå direkte ned til Blåkilden. Undervejs fortæller Marthin om Lille Blåkilde og tilbyder endda at alle, der har lyst kan smage på det friske vand. Hermed var det også blevet tiden til at holde den vanlige, hyggelige frokost. Dette måske især i et vejr som i dag.

Fra Lille Blåkilde fortsætter turen over hen over en lille græsmark til lågen, der fører ind til Ottilielund. Vi stopper ved et flot øjetræ, og med mange nye deltagere med på turen fortæller Helge en historie fra sin tid som direktør på Rold Storkro. Receptionisten havde engang taget fem dobbeltværelser ind som enkeltværelser, hvilket skulle vise sig et være en god idé, idet det var til et gastronomisk selskab, der skulle have seks retter mad med diverse vine, kaffe og natmad. Næste morgen ville de med Helge op til Prinsesse træet, hvor formanden troede, at han kunne kravle gennem øjet, men kom til at sidde uhjælpeligt fast. Efter en tid tabte det øvrige selskab tålmodigheden og ville tilbage og have morgenmad, også med tilbehør. Nu var gode råd dyre, Helge måtte skynde sig ned på hotellet for at hente sæbe, idet han ved hjælp af dette ville prøve at få manden ud dille for dille, hvilket så heldigvis også lykkedes. Da der er et enkelt barn med på turen, giver det Marthin lejlighed til at lade barnet kravle gennem øjet, da det jo kan forhindre eventuelle sygdomme. Men husk, det skal altid være fra øst mod vest, ellers virker det ikke.

Ved den lange stenrække (70 m lang og består af 27 sten, red.) fortæller Marthin, at denne er knyttet til bronzealderen. Det er den tid hvor man satte ord og form på religion. Man fik præster og så at sige et kastesystem. Stencirkler er rituelle pladser mens stenrækker er forløbere til navigation og kalender. Man har stor viden om hvordan samfundsstrukturen var på dette tidspunkt og hvordan man tænkte om at ofre til guderne. Man har fundet ud af, at stedet her er selve ofringsstedet. I bronzealderen var det ypperste, man ofrede, et nyfødt barn. Hvis man kunne være den kvinde, der lå i barselsseng på jævndøgn og det barn blev ofret, så havde man ydet det bedste for samfundet, man kunne.

Turen fortsætter nu op til de store asketræer ved Bundgårdens kirkevej. Det er også her man finder den store langhøj fra bronzealderen, der med en længde på 30 m og en bredde på 9 m er et imponerende bygningsværk. Vi passerer tillige et jordfaldshul, hvilket får Marthin til at give en forklaring på hvordan et sådant kan være opstået. Når grundvandet strømmer trækker det sand og kalk med sig, og så er der nogle steder hvor der bliver en hule, siger han. Så en dag kommer der en mus gående, og det kan være vægt nok til at de hele falder sammen. Det er altså det vand, der strømmer under vore fødder, der underminerer jorden.

Længere fremme standser Marthin ved en kæmpe stor douglasgran og siger. Det handler jo meget om skov og træer i Rold Skovs Venner. Det er dejligt, at der altid er nye mennesker med, der gerne vil gå en tur i skoven og høre på sandfærdige ting – og lidt mere vidtløftige. Digteren Frank Jæger har oversat et portugisisk vers, der netop handler om træet:

"Jeg er varmen paa din arne de kolde vinternætter, den venlige skygge, der skærmer dig mod sommerens sol. Jeg er den bjælke, som opholder dit hus, pladen paa dit bord, den seng hvori du ligger, den baad du bygger. Jeg er skaftet paa dit værktøj, døren for dit hjem, din vugges gænge, din kistefjæl".

Smukke, smukke ord, Marthin valgte som dagens sidste. Blot var der nu tilbage at tage den sidste tårn ad 'Nederste Bjergvej' tilbage bilerne. Det blev atter 'alle tiders tur'. Tilbage står måske især de smukke ord om træet. Er det ikke lige nøjagtigt noget sådant, der karakteriserer Rold Skovs Venner? Glæden og respekten for naturen.

Tur 4.

"Dette er en tur, vi aldrig tidligere har gået, men først skal vi besøge den historiske og smukke kirke, ligesom vi skal se og høre om "Helligkorskilde", der var Jyllands mest besøgte helligkilde. Nu går vi ad den nye cykelrute over Skørpingholme til Lindenberg Å og videre til Vaseholmen og Støvring. På vejen tilbage drejer vi af mod voldstedet Egholm Slot med fæle historier om røvere i Rold Skov og om dronning Margrete 1. Herfra fortsætter vi gennem bøgeskoven på Skørpingholme forbi et gammelt savværk, inden vi kommer tilbage til kirken i Gammel Skørping".

Ej heller denne gang kom turen til at forløbe som ovenfor beskrevet, men nærmest i omvendt rækkefølge, ligesom vores vanlige turleder ej heller var med denne gang. For engangs skyld havde Helge taget ferie og overladt ledelsen til Marthin, hvilket Marthin i øvrigt klarede med bravur. Jeg har fået æren af at være turleder i dag ud over at være formand, siger Marthin da han byder velkommen. Vi skal ned på Birkholmene, til Lindenberg Å og til Egholm borgruin. Vi slutter så igen her ved kirken, hvor vi skal høre om Helligkilden.

Første stop sker allerede ved et nedbrændt bindingsværkshus et par hundrede meter fra kirken, hvilket får Marthin til at omtale udtrykket, 'over stok og sten'. Det kommer af, at når man før hen kalkede sit hus, så syldsten, stolper og murværk bare blev kalket over. I 1700-tallet da man fik tjære, som fiskerne brugte til at tjære deres garn med, var der en dygtig arkitekt, som fandt på at pynte på disse hvide huse, således at alt træværk efter kongelig forordning skulle males sort med tjære fra kongens magasiner. Derfor har vi fået traditionen for at bindingsværk bliver malet sort i stokken. Så nu kalker man ikke længere 'over stok og sten'.

Nu startet den lange vandring ned mod Lindenberg Å med første stop på hjørnet af Skørpingholmevej og Holmegårdsvej. Vi står faktisk på kanten af ådalen og altså også på kanten af hvor Rold Skov engang har gået til, siger Marthin. Der har været mange vadesteder over Lindenberg Å. Et af dem har været lige her nede for enden af vejen. Et af de helt store var nede ved Lille Blåkilde og et andet ved Skillingbro. Vi er på vej ned i en egeskov, hvilket der ikke er ret meget tilbage af i Rold Skov. Det er der så her i kanten af ådalen og f.eks. også ude i Skindbjerglund. Her kan man tillige møde den citrongule Pirol. Der er i øjeblikket 6-7 reder derude.

Vi går ikke direkte ned til Lindenberg Å, men går ad Holmegårdsvej ned til Holmegården. Her fortæller Marthin en rørende historie om en polsk soldat, der var involveret i den tyske hær under krigen, hvilken bl.a. var udstationeret her i Skørping. Soldaten fandt kærligheden til en datter her på gården i krigens slutning. Han vidste ikke lige hvordan han skulle komme i kontakt med hende, men fandt så ud af, at tyskerne måtte konfiskere cykler og heste. Men det var ikke det, der var grunden til at han sammen med et par kammerater tog herud, men det var for at møde pigen. De vidste dog ikke, at egnens modstandsgruppe havde gemt sig her i laden, så da der kom sådan nogle unge tyskere, flygtede denne over hals og hoved. Tyskerne gik hen

for at se på heste bare for at komme til at snakke med pigen. Men de tog dog ingen heste eller cykler og gik så hele vejen tilbage til Skørping.

På et tidspunkt skete der jo det, at tyskerne manglede soldater til andre fronter. Det ville han ikke, så han deserterede med fare for at blive skudt på stedet, hvorfor han tog her ud og spurgte om han måtte have lov til at være desertør her. Det satte gården i lidt af et dilemma. For der var så modstandsfolk i den ene side af gården og en desertør i den anden. Han blev dog holdt skjult og efter krigen blev han gift med pigen og arbejdede som bonde her på gården. I 1950'erne fik han dansk statsborgerskab og har siden været en meget afholdt person i Skørping, slutter Marthin denne kærlighedshistorie.

Fra Holmegården er der ikke langt ind til et gammelt savværk. Marthin beder Per om at fortælle lidt om det, men denne kan dog kun sige, at det bare er ét af mange små savværker, der har været rundt omkring på egnen. Man kan f.eks. også nævne savværket oppe ved Vedsted Skovhus, som Rold Skovs Venner besøgte og så i drift sidste år. Vi taler om begyndelsen af 1900-tallet, fortsætter Marthin. Den gang havde man ikke så gode transportmuligheder, så bygningsmaterialerne skulle produceres i nærheden af det sted, hvor de skulle bruges. Værket her har været drevet af en dieselmotor, forsynet med remtræk ud til saven. Det har været en ekstremt farlig arbejdsplads med fritliggende savklinger og remme. Med Marthins beskrivelse af savværket her, kan man synes, at dette har været forholdsvis primitivt set med nutidens øjne, fortsætter Per. Men det var dog en stor forbedring i forhold til de såkaldte savhuller, hvor der stod en mand nede i hullet og en anden ovenfor, således at de kunne save tømmeret op med lange skovsave. Han nævner igen Vedsted Skovhus, som har en indendørs bloksav og en langtømmersav uden for, hvilket har været en kæmpe stor forbedring i forhold til da man stod i et hul og savede med håndkraft.

Vi står nu på et sted, hvor Marthin omtaler de forskellige naturtyper. Vi har egeskoven til den ene side og engen med masser af dunhammerer til den anden. Vi kan også se en bakke med skov ovre på den anden side af åen. Der har været et stort åbent farvand her for kun 8-900 år siden, siger Marthin og fortsætter. Området har skiftevis været et vådområde og tørt land op gennem tiden, og nu skal vi så til at rykke os igen pga. klimaforandringerne. Det er der ikke noget unaturligt i, idet der har været hele 50 istider i jordens historie.

Vi står stadig på Birkholmene og leder efter en bro, så vi kan komme over åen. Marthin beder nu deltagerne om at holde øje med vores hjemmeside og tjekke deres mails, idet vi har nogle problemer med at måtte færdes på Lindendorfs arealer. Vi har derfor lavet en ny og anden tur, når vi starter igen til september, siger han.

Vi må atter gå igennem et sumpet område, hvilket betyder, at det foregår i gåsegang. Men nu er vi så igen kommet op på en holm, hvor der både er tørt og meget hyggeligt med flotte træer rundt omkring. Med andre ord, lige stedet for at holde frokost.

Marthin meddeler, at han efter forslag fra et æresmedlem vil forsøge at arrangere en større tur til Rhinen næste år, kaldet 'Rhinen i Flammer'. Vi forsøger at lave den, så det bliver 'alt inkluderet', hvilket dog ikke indebærer alkohol. Det bliver i august måned. Der vil også blive nogle gåture i Rold Skovs Venners regi og jeg prøver at få en forstfuldmægtig fra det tyske forstvesen til at komme. I september vil der fremkomme en pris, som vil være i nærheden af 5.000 kroner. Bente tilføjer, at hun synes, at det lyder rigtig spændende og opfordrer samtidigt nye deltagere til at give os deres mail-adresse, så de kan få en direkte indbydelse, både til denne tur og alle vore øvrige arrangementer.

Ved et gammelt udgået træ, fortæller Marthin lidt om svampe. Disse angriber især skadede og svækkede træer. De mange tøndersvampe, som vi ser her, er kun frugten, selve svampen

befinder sig inde i træet og gør gavn ved at rådske træet til glæde for insekterne, og gør det let for en spætte at hakke et redehul.

Vi er nu nået frem til Egholm Slot (Castrum Curia). Curia er soklen af den borg, der var her, siger Marthin. Den første borg, som var af træ, lå på en banke lidt herfra, og her har der været en stenborg. I senmiddelalderen var landet meget i opløsning. De enkelte konger, grever og baroner sloges og slog hinden ihjel for et godt ord. I 1380'erne var borgen blevet overtaget af et røverbæsen. Disse røvere tog i kirke om søndagen for at se, hvem af stormændene, der sad her, så de kunne tage ud at røve hvor der ikke var nogen hjemme. Efter at Margrethe 1. havde overtaget magten i Danmark, ønskede hun dette uvæsen stoppet, hvorfor hun sendte tropper ind i borgen med omvendte sko på hestene. De hjemvendte røvere anede derfor ikke uråd, hvormed det var let for tropperne at slå dem ned. Borgen blev herefter nedbrudt, hvorpå Margrethe forærede stenene til klosteret i Aalborg, imod at der skulle holdes messe for hende hver fredag.

Den historie har vi hørt før, men som noget nyt siger Marthin, at vi har haft fire dronninger i Danmark ved navn Margrethe. Margrethe 1. var i virkeligheden Margrethe 3., idet Margrete Fredkulla, der havde været gift med kong Niels, var den første. Så har vi Margrete Sambiria, kaldet Sprænghest, enke efter kong Christoffer 1. som den anden. Med andre ord, så er vores dronning Margrethe i virkeligheden Margrethe den 4. Det var da *lidt* sjovt.

Der venter nu en ret lang vandring tilbage til Gammel Skørping, hvor vi alle, som sidste punkt på dagsordenen går ind til Helligkilden inde på kirkegården. Her fortæller Marthin om kirkens og kildens historie. Kilden har altid været en helligkilde, idet vandet havde en helbredende kraft for stort set alt hvis man vaskede sig i det Sct. Hans nat. Dette udviklede sig efterhånden til såkaldte kildemarkeder med alskens gøgl og handel, især af pottemagere idet man fik skabt den tro, at vandet kun havde helbredende kraft hvis det kom i en helt ny potte. Omkring 1890 blev dette leben dog for meget for myndighederne, som bestemte, at alt dette gøgl skulle høre op. Endelig nævner Marthin, at der i mange år altid var grønne pletter på murene inde i kirken fordi grundvandsspejlet har stået meget højere end i dag. Det har man nu drænet væk, således at både kirken og brønden er blevet tørlagte. Det var så slut for i dag. (Og dermed også slut på forårssæson 2016, red.). Ha` en rigtig dejlig sommer. Håber at se jer igen til september, men husk lige at holde øje med vores hjemmeside for at se hvor turen går hen, slutter Marthin for denne gang.

pa

Turledelse forår 2016:

Turleder: Helge V. Qvistorff, Terndrup	tlf. 98 39 17 97.
Formand: Marthin Nygaard, Skørping	tlf. 22 80 74 89.
Kasserer: Käthe Larsen, Molbjerg, Støvring	tlf. 98 39 55 96.
Sekretær: Bente Bruun, Ladelund, Nørager	tlf. 51 89 44 47.
Bestyrelsesmedlem: Bodil Nielsen, Skørping	tlf. 40 81 40 89
Webmaster: Lennart Greig, Odense	tlf. 98 38 30 49.

Fotograf: Ole Christiansen, Klarup